

АНАЛІЗ НАДСМЕРТНОСТІ ЧОЛОВІКІВ ПІВДЕННОГО РЕГІОНУ УКРАЇНИ ЗА ПРИЧИНАМИ СМЕРТІ

ДУ "Український інститут стратегічних досліджень МОЗ України"

Проведено аналіз причин передчасної смерті чоловіків працездатного віку Південного регіону України. Вивчено ризики надсмертності від основних хвороб у віковому аспекті.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: надсмертність, причини смерті, чоловіки.

Несприятливою тенденцією останніх десятиріч, яка характерна для всіх розвинених країн, є явище переважання смертності серед чоловіків порівняно із жінками, що зумовлено біологічними та соціальними чинниками [6]. І хоча статевий розрив щодо тривалості життя не характерний для України, за показником очікуваної тривалості життя наша країна знаходиться на передостанньому місці в Європі [2;8]. Сьогодні середня тривалість життя українців знаходиться на рівні 69,29 року (Держкомстат України, 1998-2010); за середньою тривалістю життя жінок (74,86 року) Україна відстає від провідних європейських країн на 8–9 років, за середньою тривалістю життя чоловіків (63,79 р.) – на 12–13 років [1]. У сучасних умовах демографічної кризи, яка створює реальну загрозу виникнення глибоких незворотних наслідків у соціально-економічному та духовному розвитку української нації, прогнозуючи зумовлену нею небезпеку національним інтересам України, серед втрат людського потенціалу України та скорочення середньої очікуваної тривалості життя населення нашої країни передчасна смертність чоловіків є найбільш значущим чинником, дослідження причин якої є дуже актуальним [4;5].

Мета дослідження: дослідити причини передчасної смерті чоловіків Південного регіону України.

Матеріали і методи. Для досягнення поставленої мети нами проаналізована "Зведена відомість обліку захворювань та причин смерті в даному лікувальному закладі" серед дорослого населення 18 років і старші – ф. №071-1/о, яка заповнювалася медичним статистиком на підставі даних "Статистичних талонів для реєстрації заключних (уточнених) діагнозів" (ф. №025-2/о) або "Талонів амбулаторного пацієнта" (ф. №025-6/о, ф. №025-7/о). Дані про число померлих з основної причини смерті в лікувальному закладі – графі 12, 13 (ф. №071-1/о) заповнювалися на

підставі ф. №151/о "Журналу обліку померлих на рівні даного лікувального закладу". Форми №071-1/о є підставою для складання державної статистичної звітної форми №12 "Звіт про захворювання, зареєстровані у хворих, які проживають в районі обслуговування лікувального закладу".

Проаналізовано 915 випадків передчасної смерті чоловіків Південного регіону.

Статистичну обробку результатів дослідження проводили за стандартними методами варіаційної статистики із використанням пакету комп'ютерних програм Statistica 6,0 for Windows. Показники ризиків факторів передчасної смерті чоловіків, які були відібрані для вивчення відповідно до облікової медичної документації, аналізувалися методами біостатистики та клінічної епідеміології.

Результати дослідження та їх обговорення. Отримані результати встановили, що середній вік передчасно померлих чоловіків Південного регіону був $47,5 \pm 0,3$ року, що значно менше, ніж медіанний вік смертності для чоловіків, який становить в Україні близько 66 років. Найбільший відсоток передчасно померлих чоловіків спостерігався серед міських мешканців (91,5%), що, можливо, пов'язано з урбанізацією даного про шарку населення та концентрацією чоловіків працездатного віку в містах, де порівняно із селом більше робочих місць. Отримані результати збігаються із загальною тенденцією смертності в Україні – високі темпи зростання загальних коефіцієнтів смертності міських чоловіків та жінок, що є удвічі вищими, ніж у сільській місцевості. Порівняно із 1990 р. передчасна смертність міських чоловіків збільшилася на 34%, а сільських – на 18%. І хоча інтенсивність смертності є вищою в сільській місцевості, але розрив поступово зменшується [9].

Серед передчасно померлих чоловіків найбільшу частку склали робітники, найменшу –

службовці та чоловіки, які займали керівні посади. Серед чоловіків працездатного віку, які не мали постійної роботи або не працювали, передчасна смертність спостерігалася у близько 30–50% (рис. 1).

Встановлені особливості, можливо, пов'язані з особливостями умов праці, несприятливого впли-

ву яких зазнають особи робітничої професії, а також з можливим тривалим психологічним стресом серед непрацюючих чоловіків внаслідок нездатності пристосуватися до існуючих соціально-економічних умов, що виникли на тлі відсутності постійної роботи. Доведено, що однією з причин зростання передчасної смерті українських чо-

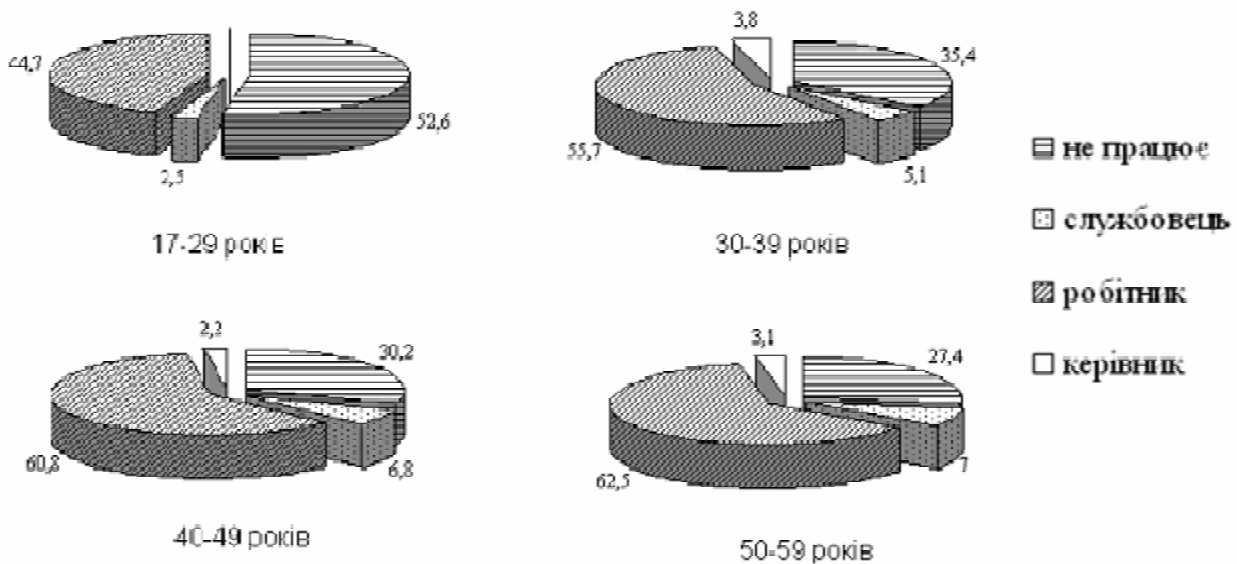

Рис. 1. Надсмертність чоловіків різного соціального статусу

ловіків є саме стрес, викликаний нездатністю пристосуватися до швидкозмінних соціально-економічних трансформацій суспільства, та втрата звичного соціального і професійного престижу [3].

У структурі причин смерті чоловіків працездатного віку південного регіону провідне місце займали серцево-судинні захворювання (близько 30%). Значне місце серед причин смерті належить зовнішнім причинам (понад 20%). Приблизно з однаковою частотою (13%, 12,5% та 11% відповідно) серед причин смерті спостерігалися новоутворення, хвороби нервової системи та органів травлення (рис. 2).

Сучасні демографічні дослідження показують, що передчасна смертність населення України має не тільки статеві, але й вікові особливості [7]. Проведений аналіз причини смерті чоловіків працездатного віку південного регіону у віковому аспекті встановив варіабельність причин надсмертності чоловіків залежно від віку. Характеристика структури причин смерті чоловіків працездатного віку Південного регіону України за класами хвороб у віковому аспекті наведена на рис. 3.

Враховуючи варіабельність причин надсмертності чоловіків Південного регіону у віковому аспекті, проведено вивчення ризиків передчасної смерті від встановлених основних причин смерті чоловіків працездатного віку.

Встановлено, що ризик померти від захворювань органів системи кровообігу збільшується з

віком. Проте достовірне значення даного фактору ризику в надсмертності чоловіків встановлено тільки в групі 50–59 років (абсолютний ризик 7,7%; 95% ДІ: 1,7–13,7%, відносний ризик – 1,32, відношення шансів 1,5; 95% ДІ: 1,1–2,0). Подібна тенденція спостерігається у показниках ризику передчасної смерті чоловіків від захворювань органів травлення, органів дихання, нервової системи та новоутворень. Проте, враховуючи довірчі інтервали показників відношення шансів, які мали нижню межу альтерації, меншу ніж 1,0, можна стверджувати, що захворювання органів травлення та органів дихання, які у структурі причин надсмертності посіли п'яте та шосте місця (частота даних причин смерті 11,1% та 9,6% відповідно), не є фактором ризику передчасної смерті чоловіків працездатного віку Південного регіону України.

Достовірний ризик передчасно померти від захворювань нервової системи встановлений тільки в групі чоловіків у віці 50–59 років (абсолютний ризик 8%; 95% ДІ: 3,6–12,3%, відносний ризик – 2,0, показник відношення шансів – 2,1; 95% ДІ: 1,4–3,3). Для цієї ж вікової групи також встановлений достовірний ризик надсмертності від новоутворень – абсолютний ризик 14,6%; 95% ДІ: 10,3–18,9%, відносний – 3,8, показник відношення шансів – 4,5; 95% ДІ: 2,7–4,7.

Серед передчасно померлих чоловіків вікової групи 17–29 років встановлений достатньо

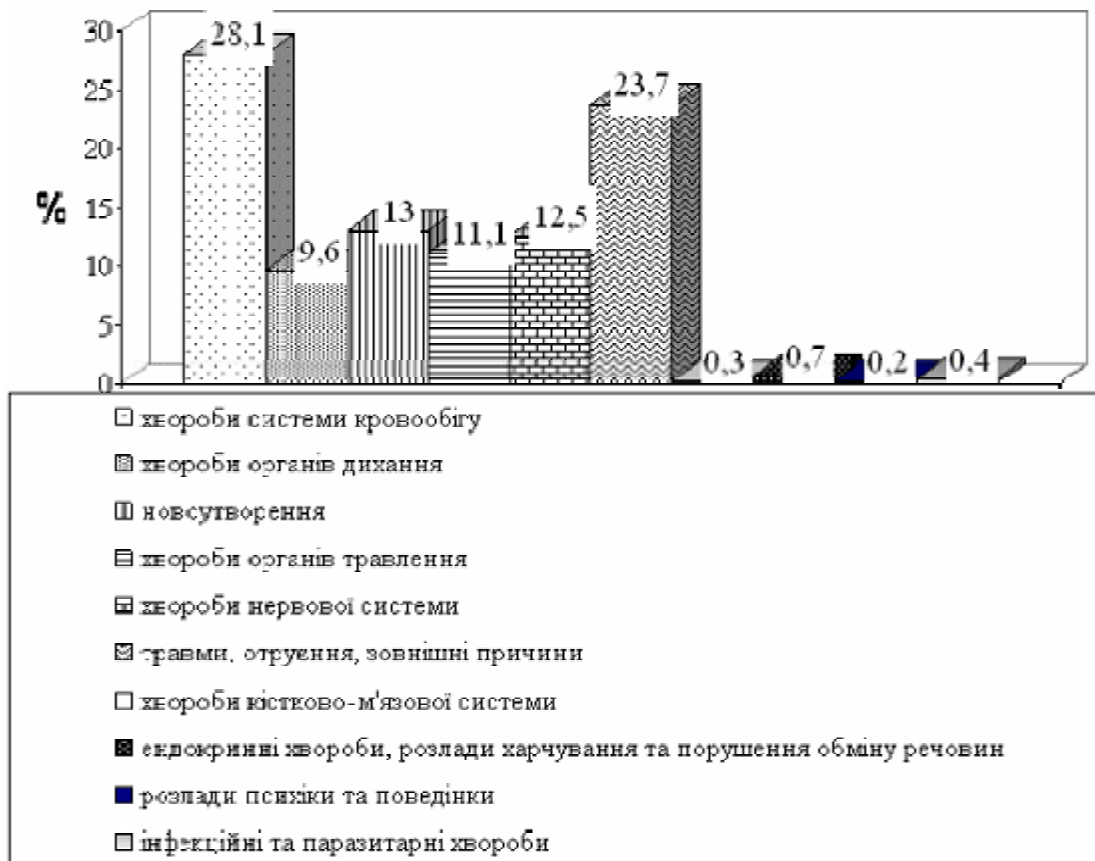

Рис. 2. Надсмертність чоловіків Південного регіону України за причинами смерті

високий ризик померти від зовнішніх причин, травм та отруєнь (абсолютний ризик – 49,1%; 95%ДІ: 36,9–61,4%, відносний ризик – 3,5; відношення шансів – 9,0; 95%ДІ: 5,0–16,1). Ці молоді чоловіки внаслідок таких особливостей, як

відсутність життєвого досвіду, самозбережувальної поведінки, схильності до афективної поведінки, отруєння алкоголем та іншими хімічними речовинами, складають групу надмірного ризику щодо смерті від неприродних причин. Досто-

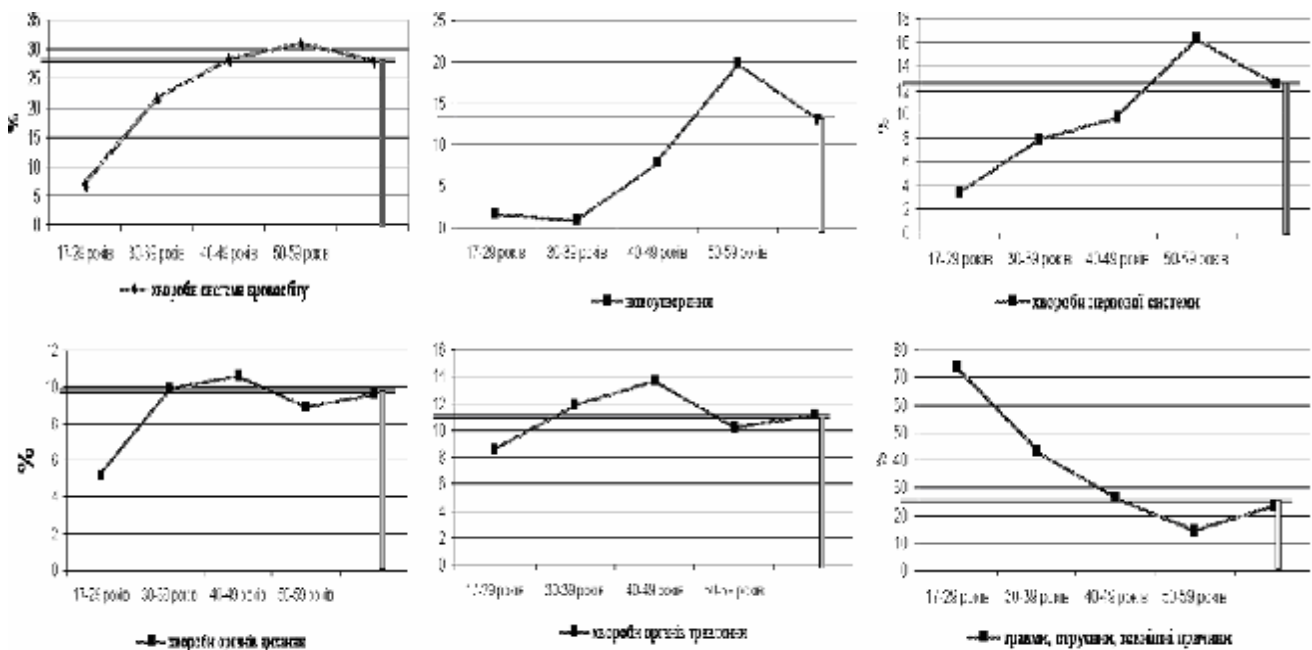

Рис. 3. Причини надсмертності чоловіків працездатного віку Південного регіону України за класами хвороб у віковому аспекті

вірно значимий ризик померти від зовнішніх причин встановлений також у віковій групі 30–39 років (абсолютний ризик – 19,8%; 95%ДІ: 9,7–29,8%, відносний ризик – 1,9; відношення шансів – 2,6; 95%ДІ: 1,7–4,0).

Таким чином, за результатами дослідження можна стверджувати, що серед причин передчасної смерті чоловіків Південного регіону провідне місце займають зовнішні причини смерті.

Найбільший ризик передчасно померти від природних причин мають чоловіки вікової групи 17–39 років, серед яких у віці 17–29 років майже кожний другий помирає від травм, отруєнь та інших зовнішніх причин, а у віці 30–39 років – кожний п'ятий. Групою ризику надсмертності чоловіків у південному регіоні є також вікова група 50–59 років. У цьому віці факторами ризику передчасної смерті є новоутворення, хво-

Таблиця. Показники ризиків причин передчасної смерті чоловіків працездатного віку за класами хвороб

Причина смерті	Вікова група, роки	Абсолютний ризик (%), 95% ДІ	Відносний ризик	Відношення шансів, 95% ДІ	Рейтингове місце
Травми, отруєння та зовнішні причини смерті	17–29	49,1 36,9–61,4	3,4	9,0 5,0–16,1	I
Травми, отруєння та зовнішні причини смерті	30–39	19,8 9,7–29,8	1,9	2,6 1,7–4,0	II
Новоутворення	50–59	14,6 10,3–18,9	3,8	4,5 2,7–4,7	III
Хвороби нервової системи	50–59	8 3,6–12,3	2,0	2,1 1,4–3,3	IV
Хвороби системи кровообігу	50–59	7,7 1,7–13,7	1,32	1,5 1,1–2,0	V

роби нервової системи та захворювання органів серцево-судинної системи, серед яких особливої уваги заслуговує онкопатологія. Новоутворення як причина смерті у віці 50–59 років спостерігається у кожного п'ятого-десятого передчасно померлого чоловіка.

Висновки

У Південному регіоні України чоловіки, які мають вік 50–59 років, складають групу підвищеного ризику передчасної смерті від новоутворень, хвороб нервової системи та системи кровообігу. Проведення цільових профілактичних заходів запобігання хвороб

нервової системи та серцево-судинної патології, діагностика онкологічних захворювань на ранніх стадіях їх розвитку створить передумови щодо зниження передчасної смерті чоловіків Південного регіону.

Перспективи подальших досліджень.

Дослідження причин надсмертності чоловіків в Україні у віковому аспекті дозволить встановити регіональні особливості передчасної смерті чоловіків працездатного віку, на підставі яких можлива розробка та обґрунтування державної та місцевої політики щодо попередження передчасної смерті чоловіків.

Список літератури

1. Донцова А. Ю. Проблеми зменшення середньої тривалості життя в Україні [Електронний ресурс] / А. Ю. Донцова, А. О. Левченко. – Режим доступу : http://www.kntu.kr.ua/doc/zb_10_2/stat_10_2/57.doc. – Назва з екрану.
2. Клупт М. Демографія регіонів Землі / М. Клупт. – СПб., 2008. – 247 с.
3. Людський розвиток в Україні: можливості та напрями соціальних інвестицій (колективна науково-аналітична монографія) / за ред. Е. М. Лібанової. – К. : Ін-т демографії та соц. досліджень НАН України, Держкомстат України, 2006. – 356 с.
4. Пирожков С. Демографічний фактор у глобальній стратегії розвитку України / С. Пирожков // Демографія та соціальна політика. – 2004. – №1–2. – С. 5–20.
5. Рингач Н. О. Надсмертність чоловіків: нагальна проблема українського соціуму / Н. О. Рингач // Журн. укр. лікарської еліти. – 2009. – №1 (07). – С. 75–78.
6. Рингач Н. О. Передчасна смертність як загроза національній безпеці України / Н. О. Рингач // Охорона здоров'я в Україні. – 2007. – №1 (25). – С. 29–34.
7. Смертність населення України у трудоактивному віці (колективна монографія) / [відп. ред. Е. М. Лібанова]. – К. : Ін-т демографії та соц. досліджень НАН України, 2007. – 211 с.
8. Трагедія, якої можна уникнути: Подолання в Україні кризи здоров'я людини. Досвід Європи / Здоров'я людини та демографія : звіт. – К. : ВЕРСО-04, 2009. – 72 с.
9. Цвігун І. А. Смертність населення України та її соціально-економічні наслідки / І. А. Цвігун // Вісн. Хмельницького нац. ун-ту. – 2010. – Т. 3, № 2. – С. 160–164.

АНАЛИЗ СВЕРХСМЕРТНОСТИ МУЖЧИН ЮЖНОГО РЕГИОНА УКРАИНЫ В ЗАВИСИМОСТИ ОТ ПРИЧИН СМЕРТИ

Г.А. Слабкий, Ю.Б. Ященко, А.Н. Орда, М.В. Шевченко (Киев)

Проанализированы причины преждевременной смерти мужчин трудоспособного возраста Южного региона Украины. Изучены риски сверхсмертности в зависимости от основных болезней в возрастном аспекте.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: **сверхсмертность, причины смерти, мужчины.**

ANALYSIS OF MEN SUPERDEATH RATE OF SOUTHERN REGION OF UKRAINE DEPENDING ON THE REASONS OF DEATH

G.A. Slabkiy, Y.B. Yashchenko, A.N. Orda, M.V. Shevchenko (Kyiv)

Reasons of premature death among men able-bodied age of Southern region Of Ukraine has been analyzed. Risks of superdeath rate are studied depending on the basic illnesses in age aspect.

KEY WORDS: **superdeath rate, reasons of death, men.**

Рецензент: д.мед.н., проф. Л.А. Чепелевська

УДК 614.1:616.1(477)

О. М. ГОЛЯЧЕНКО, А. Г. ШУЛЬГАЙ, А. О. ГОЛЯЧЕНКО, Л. М. РОМАНЮК,
Н.Я. ПАНЧИШИН, В. Л. СМІРНОВА, Н. Є. ФЕДЧИШИН, Н. О. ТЕРЕНДА (Тернопіль)

ОСНОВНІ ЕПІДЕМІОЛОГІЧНІ ЗАКОНОМІРНОСТІ ХВОРОБ СИСТЕМИ КРОВООБІГУ І ГІПЕРТОНІЧНОЇ ХВОРОБИ В УКРАЇНІ

Тернопільський державний медичний університет імені І.Я. Горбачевського

В статті наводяться дані про захворюваність і смертність населення від хвороб системи кровообігу в Україні за період 1990–2009 р. За цей період загальна захворюваність на хвороби системи кровообігу зросла в 3,2 разу, а первинна – у 12,4. Індекс накопичення хвороб склав 10,7 одиниці. Смертність від хвороб системи кровообігу склала 65,4 % від усієї смертності. Захворюваність суттєво відрізнялася на різних територіях, причому співвідношення показника первинної захворюваності (2,82) є значно вищим за співвідношення показника загальної захворюваності (1,60). Система медичної допомоги, метод реєстрації хвороб на їхній перебіг суттєво не впливають.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: **хвороби системи кровообігу, гіпертонічна хвороба, смертність.**

Основною причиною смерті в розвинутих країнах світу є хвороби системи кровообігу (ХСК). На рубежі XXI століття вони в середньому склали 46% від усієї смертності. У країнах, що розвиваються, на ці хвороби припадало 24% усієї смертності і вони посідали друге місце, поступаючись інфекційним хворобам. В Україні частка хвороб системи кровообігу в цей період склала більше 60% [6;13;16].

Якщо порівнювати частоту смертності від ХСК в Україні і в розвинутих країнах, то в Україні вона в 2–3 рази вища, а серед осіб працездатного віку в 4–6 разів [4;8;9;16].

Ще важливішим є порівняння тенденцій або динаміки смертності від ХСК. У США, починаючи з 1950 р. і дотепер, смертність від ХСК зменшилась на 60%, і це зниження склало 73% від загального зниження коефіцієнта смертності. У європейських країнах з початку 70-х років минулого сторіччя зниження смертності від цієї причини склало 40% [17;18;19;20].

В Україні, починаючи із середини 60-х років минулого століття, смертність людей невинно зростає, і основну роль в цьому відіграють ХСК [2;10;12;14]. Тільки з 1990 до 2009 р. смертність від них зросла з 641,5 до 1001,7 випадку на 100 тис. осіб, що становить 65,4% [8].